

Ilmari Kivelä

IRLANNIN SISÄLLISSOTA SUOMALAISESSA LEHDISTÖSSÄ

Helsingin Sanomien ja Suomen Sosialidemokraatin
uutisointi konfliktista 28.6.–31.7.1922

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Joulukuu 2022

TIIVISTELMÄ

Ilmari Kivelä: Irlannin sisällissota suomalaisessa lehdistössä: Helsingin Sanomien ja Suomen Sosialidemokraatin uutisointi konfliktista 28.6.–31.7.1922.
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Historian tutkinto-ohjelma
Joulukuu 2022

Tässä tutkielmassa tarkastellaan Helsingin Sanomien ja Suomen Sosialidemokraatin uutisointia Irlannin sisällissotaa koskien konfliktin ensimmäisen kuukauden aikana aikavälillä 28.6.–31.7.1922. Kyseiset sanomalehdet valikoituivat aineistoksi, jotta sekä vasemmistolainen että oikeistolainen lehdistö tulisi huomioiduksi. Lehtiä analysoitiin keskittyen uutisiin, jotka käsittelevät sotilaiden liikkeitä tai tekoja sekä lehdistä julkaistuja sodan osapuolten johtajien lausuntoja. Tutkielmassa käsitellään myös lehtien sisältämiä Helsingin Sanomien kirjeenvaihtajan kirjoituksia sekä Suomen Sosialidemokraatin toimituksen kannanottoja.

Irlannin sisällissodassa vastakkain taistelivat Irlannin vapaavaltion armeija ja irlantilaiset kapinalliset. Työn tavoitteena on selvittää, paljonko ja millä tavalla valitut lehdet uutisoivat Irlannin konfliktista kyseisenä aikana ja onko uutisointi neutraalia vai ilmeneekö uutisissa puolueellisuutta jompaakumpaa sodan osapuolta kohtaan. Mahdollista puolueellisuutta etsittiin tarkastelemalla Irlannin vapaavaltion joukkoja vastaan taistelevista sotilaista käytettyjä nimityksiä sekä uutisoinnin suhtautumista sodan tapahtumiin esimerkiksi sanavalintojen kautta.

Aineiston perusteella uutisointi Irlannin sisällissodasta oli erittäin yleistä, sillä valituissa lehdistä lähes jokaisessa tarkastellun aikavälin numerossa oli uutinen, joka koski ainakin jollain tavalla Irlannin sisällissotaa. Vapaavaltion joukkoja vastaan taistelevia sotilaita kutsuttiin yleisimmin kapinallisiksi ja harvemmin tasavaltalaisiksi. Nimitys perustui valtiomuotoon, jonka he halusivat Irlannin omaksuvan. Erittäin harvoin heitä kutsuttiin voimakkailla ilmaisuilla, kuten terroristi. Itse uutisointi oli melko neutraalia, mutta Irlannin vapaavaltion joukkojen laillisuutta korostavaa. Täten lehdistä keskityttiin Irlannin vapaavaltion legitimitettiin ja sen armeijan oikeellisuuden korostamiseen. Sen sijaan virallisia joukkoja vastaan taistelevien sotilaiden kuvaaminen tapahtui ennen kaikkea kapinallisuuden käsitteen kautta.

Avainsanat: Irlanti, sisällissota, lehdistö

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1.	Johdanto	1
1.1	Tutkimuskysymys, näkökulma ja rajaus	1
1.2	Aineisto ja tutkimuskirjallisuus	1
2.	Suomen lehdistö ja sen julkaisemat uutiset	2
2.1	Helsingin Sanomat ja Suomen Sosialidemokraatti	2
2.2	Uutistoimistot, ulkomaan uutiset ja levikki	3
3.	Irlannin konfliktin taustaa	5
3.1	Pääsiäiskapina	5
3.2	Dáil Éireann ja IRA	6
3.3	Anglo-irlantilainen sopimus ja sen vaikutukset	8
4.	Sisällissotaa koskeva uutisointi	10
4.1	Dublinin kaupunkisota alkaa: 28.–30. kesäkuuta	10
4.2	”Irlannin murhenäytelmästä” urheilukisoihin: 2.–14. heinäkuuta	11
4.3	Sota jatkuu Dublinin ulkopuolella: 15.–31. heinäkuuta	13
5.	Yhteenveto	16
	Liitteet	18
	Lähteet ja kirjallisuus	19
	Lähteet	19
	Tutkimuskirjallisuus	19
	WWW-sivut	20

1. Johdanto

1.1 Tutkimuskysymys, näkökulma ja rajaus

Tässä tutkielmassa käyn läpi suomalaisen lehdistön uutisointia koskien Irlannin sisällissotaa, keskittyen sodan ensimmäisen kuukauden tapahtumiin. Tarkoitukseni on selvittää, minkälaisia uutisia Irlannin sisällissodasta julkaistiin, miten niitä hankittiin ja olivatko uutiset poliittisesti värittyneitä; toisin sanoen miten neutraalia uutisointi oli, vai ilmenikö uutisissa jonkinlaisia asenteita sodan osapuolia kohtaan. Tutkimuskysymykseni on siis ”miten Irlannin sisällissodasta uutisoitiin suomalaisessa lehdistössä?” Tulen tutkielmassani keskittymään erityisesti sotilaallisiin seikkoihin, sillä niihin liittyviin kysymyksiin käyttämäni lähdeaineisto pystyy parhaiten vastaamaan. Gavin Foster kirjoittaa kirjassaan Irlannin sisällissodan yhteiskunnallisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia koskien siitä, miten kyseistä konfliktia tutkittaessa tavataan unohtaa sen sosiaaliset aspektit ja miten näiden ulottuvuuksien sisällyttäminen tutkimukseen voisi tuoda hedelmällisiä tuloksia.¹ Näihin sosiaalisen näkökulman kysymyksiin en pysty tutkielmassani vastaamaan, sillä lähdeaineistoni ei käsittele niitä juurikaan, ei ainakaan tarpeeksi laajasti.

Irlannin sisällissota alkoi 28.6.1922,² kestäen vuoden 1923 toukokuuhun.³ Tutkielmani aikarajauksen määritän sisältämään suunnilleen sodan ensimmäisen kuukauden, alkaen 28.6.1922 ja päättyen 31.7.1922. Uskon, että tällä aikavälillä ilmenee hyvin sodan alkujärkytys ja sen käsittely kansainvälisissä uutisissa. Sodan alkuvaiheessa on myös hyvin esillä sen luonne kansakuntaa jakavana konfliktina, mikä on kenties sodan mielenkiintoisin aspekti.

1.2 Aineisto ja tutkimuskirjallisuus

Tutkielmani alkuperäisaineistona käytän kansallisarkiston digiarkistossa saatavilla olevia sanomalehtiä, joista valitsin käytettäväksi Helsingin Sanomat sekä Suomen Sosialidemokraatin, sillä uskon näiden edustavan tyydyttävästi molempia poliittisia laitoja. Suomen Sosialidemokraatti on selvästi vasemmistovaikutteinen lehti, kun taas Helsingin Sanomat edustaa porvarillisempaa näkökulmaa. Porvarillista näkökulmaa vaihtoehtona oli myös Uusi Suomi -lehti. Sekä Uuden Suomen että Helsingin Sanomien levikit olivat tasaväkisiä 1920-luvun alussa, mutta vuosikymmenen kuluessa Helsingin Sanomat kasvoi suuremmaksi lehdeksi.⁴ Siispä Helsingin Sanomien suosion

¹ Foster 2015, 118.

² Murphy 1975, 54.

³ Kee 1997, 201.

⁴ Yle Elävä arkisto, <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2006/09/08/helsingin-sanomat-1920-luvulla>. Luettu 15.12.2022.

kasvun käyrä on jyrkempi kuin Uuden Suomen, jolloin koen sen kuvaavan laajemman ihmisryhmän ajatusmaailmaa ja samalla tavoittavan enemmän ihmisiä, kuin Uusi Suomi.

Lähdemateriaali on löydettävissä kansallisarkiston digiarkiston sanomalehtikokoelmasta, jossa lehdistä voi hakea sisältöä hakusanojen perusteella. Näinä hakusanoina käytän sanoja ”Irlanti” sekä ”Dublin”, sillä sisällissodan alun taistelut keskittyivät pitkälti Dubliniin. Käyn kuitenkin tarkastelemani aikavälin lehdet läpi myös yksitellen, jotta virheiltä vältytään eikä uutisia jää pois tutkielmasta.

Suomen sanomalehdistöön liittyvää tutkimuskirjallisuutta on kirjoitettu paljon ja työni kannalta oleellisimpia tutkijoita ovat Päiviö Tommila ja Raimo Salokangas, jotka ovat olleet mukana molemmissa teoksissa, joita työssäni käytän. ”Suomen lehdistön historia 2., sanomalehdistö suurlakosta talvisotaan” (1987) on Toivo Nygårdin, Raimo Salokankaan ja Päiviö Tommilan erittäin kattava teos Suomen sanomalehdistöstä tuona aikana ja se tuo hyvin esiin muun muassa käyttämieni lehtien syntyhistorian ja poliittisuuden tarkastelemallani ajanjaksolla. Toinen teos, ”Sanomia kaikille: Suomen lehdistön historia” (1998) on Raimo Salokankaan ja Päiviö Tommilan teos Suomen sanomalehdistöstä ja sen kehityksestä yleensä, sisältäen muun muassa muutamia levikkilukuja, jotka tutkielmani kannalta osoittautuvat hyödyllisiksi.

Irlannin sisällissotaa koskevaa kirjallisuutta on myös kirjoitettu reilusti. Tutkielmani kannalta oleellisin lienee John Murphyn ”Ireland in the Twentieth Century” (1975), jossa kirjoittaja käy hyvinkin seikkaperäisesti läpi Irlannin 1900-luvun historiaa. Toinen Irlannin historiaa käsittelevä teos, Robert Keen ”Ireland: A History” (1997) käsittelee myös hyvin, tosin ei niin seikkaperäisesti, Irlannin historiaa yleiseltä kantilta, mukaan lukien sisällissodan aikaa.

2. Suomen lehdistö ja sen julkaisemat uutiset

2.1 Helsingin Sanomat ja Suomen Sosialidemokraatti

Helsingin Sanomat oli alkujaan Nuorsuomalaisen puolueen päälehti, mutta myöhemmin puolue jakautui oikeaan ja vasempaan laitaan, vasemman laidan ottaen lehden haltuunsa ja tehden oikealle laidalle vaikeaksi saada äänensä kuuluviin lehden toimituksessa.⁵ Pian tapahtui laajempi puoluejako, jonka oleellisena tekijänä oli myös hallitusmuotokysymys, jossa vastakkain olivat monarkistit ja tasavaltalaiset ja aiheena Suomen hallitusmuoto kuningaskunnan ja tasavallan välillä. Puoluejaossa vuonna 1918 perustettu Kansallinen Kokoomuspuolue koostui nyt muun muassa nuorsuomalaisten

⁵ Nygård, Salokangas & Tommila 1987, 77.

monarkisteista ja oikeasta laidasta.⁶ Nuorsuomalaisten puoluejohto taas hyväksyi loppuvuodesta 1918 ohjelman, jossa perustettiin uusi Edistyspuolue. Puolueen yhdistävä tekijä oli tasavaltalaisuus ja siten aatteen kannattajia liittyi puolueeseen muistakin puolueista, mutta ytimenä toimi Nuorsuomalaisten vasen laita. Nuorsuomalaisten vanha päälehti Helsingin Sanomat siirtyi luontevasti kannattamaan uutta Edistyspuoluetta. Kuitenkaan se ei ollut suora puoluelehti, vaan Helsingin Sanomat oli vain löyhästi edistyspuoluelainen; esimerkiksi tilausilmoituksessa puoluetta ei mainittu nimeltä, vaan tukea sille annettiin muilla tavoilla.⁷ Puolueen kannattajat olivat muun muassa virkamiehistöä ja pikkuporvaristoa, kuitenkin liberaaleja arvoja kannattavia. Nuorsuomalaisen puolueen aikana kyseisellä puolueella ei ollut lehden taloudellista otetta esimerkiksi omistussuhteiden kautta, mutta koko lehden piiri oli nuorsuomalainen. Myöhempänä aikana Edistyspuolue olisi mielellään vaikuttanut Helsingin Sanomien linjaan, mutta lehden johto ei tätä hyväksynyt.⁸

Suomen Sosialidemokraatti syntyi Työmies-lehteä kustantaneen Työväen Sanomalehti Oy:n valtakamppailusta, kun sekä sosialidemokraatit että kommunistit tahtoivat sen itselleen. Kuitenkin sosialidemokraatit voittivat taiston ja myivät sen Oy Kansanvallalle, joka oli sosialidemokraattisen lehdistön pääyhtiö. Sosialidemokraattinen puolue omisti Oy Kansanvallan kokonaan ja alkoi julkaista päälehtenään Suomen Sosialidemokraattia. Omistuksen perusteella lehti oli siis puolueen lehti eikä sen linja siis voinut paljolti poiketa puolueen vastaavasta.⁹

Siispä sekä Helsingin Sanomien että Suomen Sosialidemokraatin taustalla on vasemmistovaikutteita, mutta Suomen Sosialidemokraatissa se ainakin periaatteessa puoluelinjan vaikutuksen kautta näkyy enemmän. Helsingin Sanomien takana olevan edistyspuolueenkin linja oli jonkin verran vasemmalla, mutta ei yhtä vahvasti kuin Suomen Sosialidemokraatin. Suomen Sosialidemokraatti oli myös enemmän puolueeseen sitoutunut, kun taas Helsingin sanomat oli vain löyhästi puoluesidonnainen, mikä tekee niiden vertailusta kiinnostavaa myös puolueen vaikutusvallan näkymisen kannalta.

2.2 Uutistoimistot, ulkomaanuutiset ja levikki

Ulkomaanuutisia hankittiin 1900-luvun alun Suomessa uutistoimistojen kautta, jotka taas yleensä saivat uutisensa suurilta ulkomaisilta uutistoimistoilta tai omilta kirjeenvaihtajiltaan.¹⁰ Suomen Tietotoimisto, lyhenteeltään STT, oli Suomen johtava yritys alallaan ja se perustettiin vuonna 1915

⁶ Tommila & Salokangas 1998, 142.

⁷ Nygård, Salokangas & Tommila 1987, 77; Tommila & Salokangas, 143.

⁸ Nygård, Salokangas & Tommila 1987, 261; 265.

⁹ Nygård, Salokangas & Tommila 1987, 228; 234.

¹⁰ Nygård, Salokangas & Tommila 1987, 356.

yhdistämällä Suomen Uutistoimisto ja Sanomalehtien Tietotoimisto. Lisää vaikutusvaltaa se sai, kun Vaasan senaatin toimesta vuonna 1918 perustettu Suomen Virallinen Tietotoimisto lopetti ulkomaan sähkeiden välittämisen vuonna 1919. Samana vuonna STT:lle myönnettiin valtionapu, kuten myös ulkoministeriön avustus, jotta yhtiö välittäisi Suomen tiedotukset ulkomaille. Kun vielä Suomen Virallinen tietotoimisto lopetti toimintansa, sai STT tehtyä hallituksen kanssa sopimuksen, jonka myötä STT sai yksinoikeuden valtioneuvoston uutisten toimittamisesta sanomalehdille. Yhtiö sai myös työhuoneen valtioneuvoston tiloihin ja se sitoutui tarvittaessa noudattamaan pääministerin ohjeita uutisoinnissa. Näiden vaiheiden kautta STT:stä tuli eräänlainen valtion puoliksi virallinen, puoliksi yksityinen tietotoimisto, sillä valtiolla oli siinä sananvaltaa, mutta toisaalta sillä ei ollut minkäänlaisia omistussuhteita yhtiöön.¹¹

STT sai uutisensa ulkomaisilta uutistoimistoilta, joita pohjoismaissa toimi kaksi: ranskalainen Agence Havas ja englantilainen Reuter. Vuonna 1920 STT aloitti Havasin asiakkaana ja seuraavana vuonna teki Reuterin kanssa sopimuksen, minkä kautta STT sai yksinoikeuden näiden sähkeaineistoon Suomessa. STT pyrki palvelemaan kaikkia sen palveluja tarvitsevia lehtiä, mutta työväenlehdistö ei ollut sen asiakkaana yhtä kattavasti kuin porvarilehdistö. Kuitenkaan sosialidemokraattinen vaihtoehtoyhtiö, Työväen Sanomalehtien Tietotoimisto, ei saanut tuulta alleen ja siten STT:n asiakaskunta työväenlehtienkin keskuudessa kasvoi ja lopulta myös kommunistilehdistö sai uutisensa STT:ltä.¹²

Levikiltään lehdet olivat suuria; 1920-luvun alussa Suomen laajalevikkisin sanomalehti oli Hufvudstadsbladet, mutta vuosikymmenen puolivälissä Helsingin sanomat ohitti sen. Lehden levikki alkuvuodesta 1925 oli vajaat 34 000, kun Hufvudstadsbladetin levikki tuolloin oli noin 30 000. Syksyllä 1921 Suomen Sosialidemokraatin levikki oli noin 24 000. Vuonna 1920 sanomalehdet myös saavuttivat yli 60 % kodeista.¹³ Täten niiden uutistenvälitys oli laajaa pelkästään levikin kautta, puhumattakaan esimerkiksi keskustelujen kautta leviävistä sanomalehdistä luetuista uutisista.

STT oli siis eräänlainen puolivirallinen uutistoimisto, joka hankki uutisensa Reuterilta ja Havasilta. Se oli myös Suomen johtava yritys omalla alallaan. Tämä näkyy myös tutkielman lähdeaineistossa, sillä lähes kaikissa uutisissa lähteeksi mainitaan nimenomaan Reuter, lukuun ottamatta esimerkiksi Helsingin Sanomien kirjeenvaihtajien juttuja. Reuterin ollessa englantilainen yhtiö herääkin kysymys siitä, miten paljon sen englantilaisuus vaikuttaa sen uutisten luonteeseen, kun ne koskevat Englannin hiljattain lisää itsenäisyyttä saanutta siirtomaata, jossa raivoaa sisällissota? Tuottaako tällainen

¹¹ Nygård, Salokangas & Tommila 1987, 354–356.

¹² Nygård, Salokangas & Tommila 1987, 355–356.

¹³ Tommila & Salokangas 1998, 136; 211.

uutistoimisto pakostakin värittyneitä ja vääristyneitä, agendalla ladattuja uutisia jo lähtövaiheessa? Valitettavasti tämän tutkielman sivumäärä ei riitä tämän kysymyksen tutkimiseen sen perustavanlaatuisen luonteen takia, mutta kenties tämä on aihe tulevalle tarkastelulle.

3. Irlannin konfliktin taustaa

3.1 Pääsiäiskapina

Englantilaiset olivat vaikuttaneet Irlannin saaren asioihin jo 1200-luvulta lähtien ja 1500-luvulle tultaessa Englanti oli ajamassa saarella omia taloudellisia ja poliittisia etujaan esimerkiksi asuttamalla sinne protestantteja ja yrittämällä vähentää saaren katolisia vaikutteita. Vuoteen 1801 mennessä Irlanti oli osa Yhdistynyttä Kuningaskuntaa – tuohon mennessä myös Skotlanti ja Wales oli liitetty siihen.¹⁴ Irlannin historia Britannian siirtomaavallan ikeessä mitataan siis vuosisadoissa ja kyseisen siirtomaavallan harjoittaminen näyttää olleen melko intensiivistä ainakin 1500-luvulta lähtien.

1800-luvun Irlannin ja Britannian valtioliiton jälkeen ensimmäinen kehityskulku Irlannin itsehallinnon puolesta tapahtui vuonna 1912 lainsäädännön muodossa, mutta ensimmäinen maailmansota lykkäsi sen eteenpäin viemistä. Maailmansodan vuoksi Britannian aseellinen keskittyminen oli Manner-Euroopassa, mitä osa irlantilaisista nationalisteista käytti hyväkseen julistaen oman tilapäisen hallituksensa Dublinissa vuonna 1916.¹⁵

Tämä myöhemmin pääsiäiskapinaksi nimetty aseellinen vastarinta oli lyhyt, mutta väkivaltainen konflikti. Teoksessaan ”Maailmanvallankumouksen liepeillä” (2004) Risto Marjomaa nimittää pääsiäiskapinan olleen ”pienen tasavaltalaisen vastarintajärjestön epätoivoinen yritys saada aikaan kansannousu brittivaltaa vastaan” ja että siinä noin 1200 heikosti aseistettua, huonosti organisoitua kapinallista valtasi osan Dublinista.¹⁶ Toisaalta Philippa Levine kertoo teoksessaan ”The British Empire” (2013) kapinaan osallistuneen noin 1600 kapinallista. Tosin tässä teoksessa sanamuotona käytetään ”kannattajia”,¹⁷ eikä ”kapinallisia”, minkä takia kenties suurempi määrä ihmisiä lukeutuu joukkoon. Joka tapauksessa lienee aiheellista kutsua pääsiäiskapinaa melko epäjärjestelmällisesti johdetuksi ja heikot onnistumisen mahdollisuudet omaavaksi selkkaukseksi. Marjomaan mukaan kapinassa kuoli lopulta 450 ihmistä, 2600 haavoittui ja 3000 vangittiin,¹⁸ kun taas Levinen teoksen mukaan 3500 ihmistä vangittiin. Joka tapauksessa Britannian hallitus halusi osoittaa irlantilaisille

¹⁴ Levine 2013, 3.

¹⁵ Levine 2013, 184.

¹⁶ Marjomaa 2004, 27.

¹⁷ Levine 2013, 184.

¹⁸ Marjomaa 2004, 28.

kapinoinnin seuraukset, minkä vuoksi 80 kapinallista tuomittiin kuolemaan ja toukokuussa 1916 heistä 15 teloitettiin. Tämä vieraannutti irlantilaisia yhä enemmän ja sai osan maltillisemmista nationalisteista kärjistämään mielipiteitään ja toimintaansa.¹⁹

3.2 Dáil Éireann ja IRA

Ensimmäisen maailmansodan aiheuttama irlantilaisten värväys Britannian asevoimiin muodostui sodan aikana vilkkaan keskustelun aiheeksi. Aikaisin vuoden 1918 huhtikuussa Lontoon parlamentti ilmoitti laista, joka oikeuttaisi irlantilaisten värväyksen. Tuolloinen suosittu irlantilainen puolue ”Irish Parliamentary Party”, lyhennettynä IPP, oli neuvottelemassa kyseisestä laista.²⁰ IPP oli maltillisesti nationalistinen puolue, joka keräsi ääniä laajalta kannattajakunnalta osittain sen epämääräisten tavoitteiden ja sen sisällä toimivien kilpailevien ryhmittymien takia. Sen epätarkkojen linjausten ansiosta sen poliittiset pyrkimykset olivat laajoja ja yleismaailmallisia ja siten sen kannattajakuntakin oli laaja.²¹ Neuvotteluissa lakiin lopulta sisällytettiin Irlannin itsehallinnon lisääminen. Tämä ei kuitenkaan riittänyt, jolloin IPP:n edustajat poistuivat takaisin Irlantiin vastarinnan järjestämiseksi lakia vastustamaan. Siispä värväyksen vastustamisesta muodostui kynnyksysymys Irlannin ja Britannian edustajien välille. Maailmansodan loputtua värväyksen poliittiset vaikutukset eivät kadonneet, vaan se aiheutti yhä närkästystä irlantilaisten keskuudessa.²²

Vuoden 1918 vaaleissa tasavaltalainen, tarkoittaen siis tässä yhteydessä Irlannin itsenäisyyttä ajava, puolue Sinn Féin voitti vaaleissa 73 edustajanpaikkaa, kun niitä kokonaisuudessaan Irlannilla oli 105, ja julisti perustetuksi oman hallituksen, julistaen samalla myös Britanniaa itsenäisen tasavallan, kuten oli tehty myös vuonna 1916.²³ Sinn Féin oli alun perin Arthur Griffithin²⁴ perustama, pääsiäiskapinan jälkeen uudelleen organisoitu Irlannin itsenäisyyttä ajava puolue. Puolueen jäsenet edustivat kahdenlaisia näkemyksiä itsenäisyyteen liittyen; toisten mielestä irlantilainen tasavalta tulisi saada perustettua vallankumouksen kautta, kun taas toiset kannattivat rajatumpaa itsenäisyyden muotoa, joka saavutettaisiin ennen kaikkea poliittisilla toimilla.²⁵

Vuoden 1919 tammikuussa Sinn Féin kutsui koolle Dáil Éireann:n, jonka John Murphy on kääntänyt englanniksi muotoon ”Assembly of Ireland” eli kutakuinkin ”Irlannin kokoontuminen”, minkä lähin

¹⁹ Levine 2013, 184.

²⁰ Murphy 1975, 2–3.

²¹ Oikarinen 1998, 13; Laffan 1999, 5.

²² Murphy 1975, 2–3.

²³ Levine 2013, 186; Murphy 1975, 5.

²⁴ Arthur Griffith (1871-1922) oli sanomalehtimies ja yksi Sinn Féinin perustajista. Iso-Britannian vallan vastustamisessa hän suosi erityisesti tottelemattomuutta ja passiivista vastarintaa. (Encyclopedia Britannica.)

²⁵ Laffan 1999, 4.

suomenkielinen vastine lienee ”Irlannin hallitus”. Paikalle kutsuttiin kaikki Irlantia edustavat poliitikot, mutta vain Sinn Féinin edustajat hyväksyivät kutsun ja heistäkin vain ne, jotka eivät esimerkiksi pääsiäiskapinan vuoksi olleet vankilassa tai paossa virkavaltaa. Saapumatta paikalle jättivät muun muassa puolueen johtohahmot, kuten Éamon de Valera²⁶ ja Arthur Griffith, jotka olivat vankilassa. Näiden seikkojen takia vain 28 edustajaa 105:sta saapui paikalle. Kokouksessa päätettiin esimerkiksi tilapäisestä Irlannin perustuslaista, itsenäisyysjulistuksen tuesta sekä taloudellisista ja sosiaalisista seikoista.²⁷

Samaan aikaan pääsiäiskapinaa seuranneina vuosina perustettu ”Irish Republican Army” eli Irlannin tasavaltalaisarmeija, lyhennettynä IRA, ei omaksunut epäonnistuneen kapinan kaltaista taktiikkaa vaan vaihtoi sen terroriin, joka esivallan ohella kohdistui myös saaren protestanttiseen väestöön. Protestanttien vainoaminen aiheutti lopulta pakolaisvirtoja ja saaren eteläosien satoja tuhansia protestantteja pakeni Irlannin pohjoisosiin.²⁸ Tämä ilmentää hyvin saaren uskonnollista jakautumista ja jännitteitä saaren katolisten ja protestanttien välillä, juontaen juurensa aiempien vuosisatojen toimiin protestanttien asuttamisesta ja irlantilaisten katolisen identiteetin heikentämisestä.

De Valera oli jo vuoden 1916 välivaaleissa kasvattanut suosiotaan ja Sinn Féin olikin tietyllä tapaa kokoontunut hänen johtonsa alle. Kun hän helmikuussa 1919 karkasi vankilasta ja huhtikuussa osallistui Dáil Éireann:n yksityiseen istuntoon, hänet valittiin titteliin *Príomh-Aire*, jonka vastine on presidentti. Hänen hallituksessaan istui lisäksi jo mainittu Arthur Griffith sekä muita merkittäviä henkilöitä kuten Michael Collins^{29,30}.

Vastauksena IRA:n jatkuviin iskuihin britit lähettivät Irlantiin puolisolitaallisia joukkoja, jotka osaltaan syyllistyivät raakuuksiin, mikä puolestaan kasvatti IRA:n suosiota. Britannian armeijakin puuttui tilanteeseen, mutta irlantilaisten ollessa vahvasti IRA:n puolella se ei vaikuttanut enää tilanteeseen paljoakaan. Lopulta brittien esittämä ratkaisu ongelmaan Irlannissa oli ehdotus sen jakamisesta Pohjois- ja Etelä-Irlantiin, joilla molemmilla olisi oma parlamenttinsa sekä edustajia Lontoon parlamentissa. Tämän uudistuksen vuoksi järjestetyissä vaaleissa Sinn Féin säilytti suosionsa etelässä, kun taas pohjoisessa englantimielisen Sir James Craigin johtamat unionistit olivat

²⁶ Éamon de Valera (1882-1975) oli yksi pääsiäiskapinan johtajista, minkä takia hänet vangittiin. Hän pakeni vankilasta ja osallistui Englantia vastaan käydyn sodan rauhanneuvotteluihin. Myöhemmin hän jatkoi uraansa irlantilaisessa politiikassa toimien Irlannin presidenttinä ja pääministerinä. (The Oxford Companion to British History, 2015.)

²⁷ Murphy 1975, 7.

²⁸ Marjomaa 2004, 28.

²⁹ Michael Collins (1890-1922) osallistui pääsiäiskapinaan minkä takia hänet vangittiin, mutta myöhemmin vapautettiin. Hän oli läsnä, kun Dáil Éireann julisti Irlannin tasavallan perustetuksi 1918. Myöhemmin hän oli yksi anglo-irlantilaisen sopimuksen allekirjoittajista ja johti väliaikaista hallitusta Irlannissa. Hänet ammuttiin Corkissa vuonna 1922. (Encyclopedia Britannica.)

³⁰ Kee 1997, 177; Murphy 1975, 12.

suosittuja. Aselepo IRA:n ja brittien välillä solmittiin ja se tuli voimaan heinäkuussa 1921, lopettaen Britannian ja IRA:n väliset väkivaltaisuuDET.³¹

3.3 Anglo-irlantilainen sopimus ja sen vaikutukset

Väkivaltaisuuksien loppumisen jälkeen de Valera ja Yhdistyneen Kuningaskunnan pääministeri Lloyd George sopivat neuvotteluista koskien Irlannin asemaa. George puhui dominiostatuksen puolesta, mikä tuolloin oli esimerkiksi Kanadan status brittien kansainyhteisössä. Neuvottelut Lontoossa alkoivat lokakuussa ja muun muassa jo mainitut Griffith ja Collins osallistuivat niihin Irlannin edustajina. De Valera ei lähtenyt neuvotteluihin, mutta halusi kaikkien päätöksien kulkevan hänen kauttaan ja kielsi edustajia allekirjoittamasta mitään ennen sen hyväksyttämistä Dublinissa.³² Neuvottelut jatkuivat ja lopulta 6.12.1921 Irlannin delegaatio allekirjoitti sopimuksen, joka myöhemmin sai nimen anglo-irlantilainen sopimus³³. Lontoon edustajien painostuksen takia sopimusta ei ehditty hyväksyttää Dublinissa olevan de Valeran kautta ennen sen allekirjoittamista.³⁴ Sopimuksessa annettiin 26:lle Irlannin 32:stä kreivikunnasta sama status kuin Kanadalla oli, muun muassa omine armeijoinen ja laivastoineen, mutta silti se olisi osa Britannian kansainyhteisöä ja olisi velvoitettu vannomaan uskollisuutta kuninkaalle. Uuden valtion nimeksi tulisi Irlannin vapaavaltio. Sovittiin, että pohjoisen kuusi kreivikuntaa, siis Londonderry, Antrim, Down, Armagh, Tyrone ja Fermanagh,³⁵ saisivat halutessaan yhdessä jättäytyä vapaavaltion ulkopuolelle. Kyseiset Pohjois-Irlannin alueet olivat protestantti- ja unionistienemmistöisiä, joten oli selvää, että ne käyttäisivät tilaisuuden hyväkseen. Tämän vuoksi sovittiin rajakomissiosta, joka säätäisi näiden alueiden rajat asukkaiden toiveiden mukaisesti. Esimerkiksi Michael Collins uskoi, että kunnolla toteutettuna rajakomissio toisi Tyronen ja Fermanaghin kreivikunnat vapaavaltiolle niiden merkittävän katolisen ja nationalistisen väestön kautta, mikä tekisi jäljelle jäävistä neljästä kreivikunnasta liian pienen taloudellisen ja poliittisen vakauden aikaansaamiseksi ja siten nekin valuisivat vapaavaltiolle, yhdistäen Irlannin. Tämän takia saaren jaon voidaan tuolloin katsoa näyttäneen vähemmän lopulliselta, kuin miksi se lopulta muodostui.³⁶ Saaren jakaminen johtikin paljon lopullisempaan tulokseen, onhan Pohjois-Irlanti yhtä erillinen alue Irlannin valtiosta protestanttisine enemmistöineen.

³¹ Marjomaa 2004, 28; Murphy 1975, 23–26.

³² Murphy 1975, 27–31; 36.

³³ Kirjoittajan oma suomennos, englanniksi ”Anglo-Irish Treaty”, ks. mm. Kee 1997, 191.

³⁴ Murphy 1975, 35.

³⁵ Ks. liite 1.

³⁶ Kee 1997, 191–192.

Anglo-irlantilainen sopimus hyväksyttiin lopulta Dáil Éireann:ssa seitsemän äänen enemmistöllä. Myöhemmin valittiin väliaikaishallitus, jota johtaisi Michael Collins. Osa edustajista, kuten Collins, piti sopimusta ensiaskeleena kohti täyttä itsenäisyyttä, kun taas osa piti sitä maanpetturuutena. De Valera muodostui sopimuksen vastustajien johtohahmoksi ja Dáil Éireannin jakautumisen lisäksi myös IRA alkoi jakautua sopimuksen kannattajiin ja vastustajiin.³⁷ Sopimuksen kirjoittamisen jälkeen levottomuudet jatkuivat; vuoden 1922 ensimmäisen puoliskon aikana Pohjois-Irlannin levottomuuksissa kuoli 171 katolista ja 93 protestanttia. Collins oli tästä vihainen Pohjois-Irlannin pääministeri Craigille, mutta toimitti itsekin aseita paikallisille IRA:n jäsenille katolisten suojelukseksi.³⁸ Väkivaltaisten kuolemien kokonaismäärä Pohjois-Irlannin kuudessa kreivikunnassa vuoden 1920 kesäkuusta vuoden 1922 kesäkuuhun oli lähellä itse sisällissodassa kuolleiden määrää.³⁹ Väkivaltaisuuksia oli siis paljon ja jakautuminen oli vahvaa sekä Irlannin sisällä että Pohjois- ja Etelä-Irlannin välillä.

Huhtikuussa 1922 sopimusta vastustavan IRA:n johto oli vallannut Dublinin oikeustalon ja perustanut päämajan sinne. Kun Craigin neuvonantaja, pesunkestävä unionisti Sir Henry Wilson ammuttiin Lontoossa kesäkuussa 1922 kahden IRA:n miehen toimesta, Lontoon parlamentti vaati vapaavaltiota poistamaan kapinalliset oikeustalosta, olivathan he linnoittautuneet keskelle vapaavaltion pääkaupunkia siten haastaen heidän valtansa. He myös virheellisesti olettivat oikeustalon kapinallisten tilanteen Wilsonin murhan, joten he vaativat Collinsia toimimaan kapinallisia vastaan. Muussa tapauksessa anglo-irlantilainen sopimus katsottaisiin kumotuksi.⁴⁰ Kesäkuun 28. päivänä väliaikaishallitus vaati oikeustalon välitöntä tyhjentämistä, mutta kun vastausta ei kuulunut, alkoi se ampua oikeustaloa kenttätykeillä. Tämän tapahtuman tulkitaan aloittaneen Irlannin sisällissodan.⁴¹

Sisällissodan alkamista edelsi siis pitkä ja monimutkainen prosessi, jossa entiset aateveljet jakautuivat kahtia usealla tasolla, lähtien politiikasta ja päättyen armeijan rivimiehiin. Tämä teki sisällissodasta traagisen; olivathan siinä vastakkain entiset liittolaiset, joiden johtajista osa oli jopa kapinoinut yhdessä pääsiäiskapinassa vuonna 1916.

³⁷ Murphy 1975, 38; 40–44.

³⁸ Lee 1989, 60–61.

³⁹ Hart 2005, 8.

⁴⁰ Kee 1997, 193–196.

⁴¹ Murphy 1975, 54.

4. Sisällissotaa koskeva uutisointi

4.1 Dublinin kaupunkisota alkaa: 28.–30. kesäkuuta

Lehtiä lukiessa on hyvä muistaa, että niissä puhutaan Britannian sekä Irlannin vapaavaltion ja sen sisällä toimivien kapinallisten kolmenkeskisistä suhteista. Suurin osa uutisista on myös Reuterin tuottamia, joilta taasen STT on uutiset hankkinut, mistä ne ovat päätyneet lehdille. Siispä englantilainen uutisyriutus tuottaa uutisia englantilaisten ja irlantilaisien erimielisyyksistä, joten tietynasteinen puolueellisuus lienee odotettua.

Helsingin sanomissa kirjoitetaan 28. kesäkuuta 1922 jo mainitusta Wilsonin murhasta sekä Churchillin kommentteista Lontoon parlamentissa, missä hän kertoo Irlannin väestön valtaosan kannattavan anglo-irlantilaisesta sopimuksesta. Hän kertoo myös siitä, miten irlantilainen järjestö pyrkii vastustamaan sopimusta ”kaikkein inhottavimmilla keinoilla”.⁴² On totta, että valtaosa irlantilaisista vaikutti kannattavan sopimusta.⁴³ Kuitenkin jutussa käy ilmi Lontoon parlamentin suhtautuminen kapinallismielisiin lainauksen sanavalinnan perusteella.

Suomen Sosialidemokraatissa kyseisenä päivänä uutisoidaan myös otsikolla ”Irlannin kysymys alahuoneessa”. Uutinen on lähes sama kuin Helsingin Sanomilla, kenties koska lähteenä on tässäkin STT:n kautta Reuter. Kuitenkin he uutisoivat myös vapaavaltion säännöllisten joukkojen pidättäneen erään epäsäännöllisten joukkojen johtajan, muuan Hendersonin.⁴⁴ Säännöllisillä joukoilla tarkoitetaan vapaavaltion virallisia joukkoja, kun taas epäsäännöllisillä tarkoitetaan sopimusta vastustaneiden kapinallisten joukkoja.

Sisällissodan alkamisen uutiset saatiin ilmeisesti Suomeen nopeasti, sillä jo seuraavana päivänä eli 29.6. Helsingin Sanomien otsikko ”Sisäinen sota Irlannissa” kertoo tapahtumista. Erityisen mielenkiintoinen on uutisen alaotsikointi siitä, että vapaavaltion väliaikainen hallitus on päättänyt tehdä kapinoinnista lopun, kun taas heti seuraavaksi kerrotaan, että mikäli näin ei olisi tehty olisi Englannin puututtava asiaan.⁴⁵ Tämä sanavalinta luo mielikuvan siitä, että vapaavaltio itse Collinsin johdolla päättäväisesti teki aloitteen kapinan lopettamisesta, vaikka oikeasti Lontoon parlamentti oli uhannut mitätöidä anglo-irlantilaisen sopimuksen, mikäli oikeustalon kapinoitsijoita ei häädetä. Todellisuudessa Collins yritti viivyttellä oikeustaloa vastaan toimimista, mutta tilannetta kärjisti erään

⁴² ”Irlannin kysymyksen käsittely Englannin alahuoneessa”, *Helsingin Sanomat*, 28.06.1922, 3.

⁴³ Murphy 1975, 39.

⁴⁴ ”Irlannin kysymys alahuoneessa”, *Suomen Sosialidemokraatti*, 28.06.1922, 4.

⁴⁵ ”Sisäinen sota Irlannissa”, *Helsingin Sanomat*, 29.06.1922, 8.

vapaavaltion kenraalin kidnappaus kapinallisten toimesta, mikä osaltaan sai Collinsin toimimaan oikeustalon joukkoja vastaan.⁴⁶

Suomen Sosialidemokraatin uutisointi tuolta päivältä on pitkälti samanlaista kuin Helsingin Sanomilla. Lehdessä kirjoitetaan Englannin hallituksen ilmoittavan olevansa syyttömiä väkivaltaisuuksien puhkeamiseen; konfliktia ei aiheuttanut Englannin hallitus, vaan ”Rory O’Connorin johtaman kapinallisjoukon anarkistinen toiminta.”⁴⁷ Rory O’Connor oli yksi huomattavimpia kapinallisten johtajia oikeustalon sisällä konfliktin alkaessa.⁴⁸ Uutisoinnissa siis pyritään luomaan konfliktista kuvaa Irlannin sisäisenä selkkauksena, johon Englanti ei suoranaisesti liity. Tämä huolimatta uhkauksesta sopimuksen mitätöimisestä, mikäli toimiin ei ryhdytä. Helsingin Sanomain Lontoon kirjeenvaihtajan juttu lehdessä 30.6. kertoo, miten Irlannista saadut tiedot kertovat ”irlantilaisten yleisen mielipiteen valtavan enemmistön” olevan vapaavaltion puolella konfliktissa.⁴⁹ Tämä lienee uskottavaa huomioiden vuoden 1922 vaalien tuloksen, jossa kansan enemmistö äänesti sopimusta kannattavia ehdokkaita.⁵⁰

4.2 ”Irlannin murhenäytelmästä” urheilukisoihin: 2.–14. heinäkuuta

Helsingin Sanomien julkaisussa 2.7. on pitkä kirjoitus tunteikkaalla otsikolla ”Irlannin murhenäytelmä”. Sille ei ole merkitty lähdettä, joten lienee oikeutettua katsoa sen olevan lehden oma kanta tapahtumiin. Jutussa sotaa nimitetään ”kansalaissodaksi”, sekä kerrotaan miten tasavaltalaiset, siis kapinalliset, eivät halunneet alistua kansan yleisen mielipiteen alle vaan päättivät jatkaa sopimuksen väkivaltaista vastustamista. Lisäksi kerrotaan vapaavaltion nähneen pakolliseksi saada kapinalliset kunnioittamaan sen auktoriteettia, mutta tiedostetaan Englannin painostuksen osa toimiin ryhtymiseen.⁵¹ Tätä voidaan verrata lehden uutiseen 29.6., jossa kerrotaan vain, että mikäli järjestystä ei palauteta, tulee Englanti puuttumaan asiaan, eikä painostuksesta puhuta. Julkaisussa 2.7. käy myös ilmi sodan tunteikkuus sen otsikon kautta, sekä sodan nimitys kansalaissodaksi; tulisihan kansan olla yhtä ja siten sen jakautuminen sotaan on tragedia. Lisäksi jutussa kerrotaan vapaavaltion hallituksen ilmoittaneen kansalaisille kapinan olevan salaliitto, joka voi pahimmillaan johtaa sotaan Englannin kanssa ja kehottaa kansalaisia siten olemaan osallistumatta siihen.⁵²

⁴⁶ Kee 1997, 197.

⁴⁷ ”Kansalaissota Irlannissa”, *Suomen Sosialidemokraatti*, 29.06.1922, 5.

⁴⁸ Kee 1997, 193.

⁴⁹ ”Asema Irlannissa”, *Helsingin Sanomat*, 30.06.1922, 5.

⁵⁰ Murphy 1975, 47; 53

⁵¹ ”Irlannin murhenäytelmä”, *Helsingin Sanomat*, 02.07.1922, 11.

⁵² ”Asema Irlannissa”, *Helsingin Sanomat*, 02.07.1922, 5.

Suomen Sosialidemokraatin uutisessa 3.7. kerrotaan vapaavaltiojoukkojen hyökkäyksestä kapinallisten aseisiin, kuvaillen sitä ”pelottomaksi” ja että valtion joukkojen tappiot olivat ”mitättömät”.⁵³ Sanavalintojen perusteella vapaavaltion joukkoja tunnutaan nostettavan jalustalle ja heidän rohkeuttaan korostettavan.

Suomen Sosialidemokraatin uutisointi 6.7. koskee taisteluiden jatkumista Dublinissa sekä kapinallisten valloittamien hotellirakennusten valtaamista takaisin. Mielenkiintoinen on sanavalinta siitä, miten muuan Hammond-hotelli on lehden mukaan ”puhdistettu” kapinallisista; sama sanavalinta ilmestyy myös Helsingin Sanomien uutiseen seuraavana päivänä. Molempien uutisten lähteenä on Reuter.⁵⁴ Valittu termi vaikuttaa viittaavan jonkin ei-halutun poistamiseen lopullisesti ja siten se korostaa sitä, että kapinalliset todellakin ovat väärällä asialla, mikä puolestaan korostaa vapaavaltion oikeellisuutta. Kenties vuonna 1922 puhdistus-termillä ei ollut niin negatiivista sävyä kuin nykyään, kun se lienee monille tuttu esimerkiksi Stalinin puhdistuksien yhteydestä.

Kuvia Dublinin taisteluista voidaan nähdä Helsingin Sanomien julkaisussa 9.7., jossa lähes puolen sivun pituisessa jutussa on suuria kuvia muun muassa Dublinin oikeustalosta sekä eräästä katolisesta papista, joka kuvatekstin mukaan oli myös oikeustalon kapinallisten joukossa. Erityisen mielenkiintoinen on katolisen papin kuvailu, jossa häntä kuvaillaan ”radikaaliksi”, vaikka muuten katolinen papisto yleensä kannatti Collinsia sekä sopimusta Englannin kanssa.⁵⁵ Pappia radikaaliksi kutsumalla nimitetään siis muitakin kapinallisia radikaaleiksi, kenties radikaalinationalismiin viitaten. Sanavalinta siis maalaa kapinalliset jonkinlaiseksi äärijärjestöksi ja siten luo tilanteesta mustavalkoisen kuvan.

Helsingin Sanomat uutisoi 11.7. lehden kirjeenvaihtajan kirjoituksen, jossa puhutaan Éamon de Valeran merkityksestä kapinassa. De Valeraa nimitetään kapinallisten johtajaksi ja kerrotaan, ettei hänen sijainnistaan ole tietoa. Irlannin väliaikainen hallitus ei tekstin mukaan pidä häntä enää oleellisena tekijänä kapinassa eikä häntä aiota alkaa varta vasten jahtaamaan.⁵⁶ Aiemmin de Valerasta oli uutisoitu Suomen Sosialidemokraatissa 28.6., kertoen nimenomaan hänen yrittäneen heikentää anglo-irlantilaista sopimusta. Sama kerrotaan myös Helsingin sanomien numerossa tuona päivänä.⁵⁷ Myös Helsingin Sanomien numerossa 2.7. uutisoidaan de Valeran ”taistelevan hallitusta vastaan”.⁵⁸

⁵³ ”Sotatoimet Irlannissa”, *Suomen Sosialidemokraatti*, 03.07.1922, 4.

⁵⁴ ”Taistelut Dublinissa”, *Suomen Sosialidemokraatti*, 06.07.1922, 3; ”Irlannin sisäinen sota”, *Helsingin Sanomat*, 07.07.1922, 7.

⁵⁵ ”Kansalaissodan pyörteissä olevasta Irlannista”, *Helsingin Sanomat*, 09.07.1922, 4.

⁵⁶ ”Irlannin kansalaissota”, *Helsingin Sanomat*, 11.7.1922, 3.

⁵⁷ ”Irlannin kysymys alahuoneessa”, *Suomen sosialidemokraatti*, 28.6.1922, 4; ”Irlannin kysymyksen käsittely Englannin alahuoneessa”, *Helsingin Sanomat*, 28.06.1922, 3.

⁵⁸ ”Asema Irlannissa”, *Helsingin Sanomat*, 02.07.1922, 5.

Sen lisäksi että de Valerasta puhutaan sopimusta vastustaneiden joukkojen johtajana, vaikuttaa lehtien mukaan heidän taistelunsa tietyllä tasolla aktualisoituvan de Valeran kautta. Hänestä puhutaan ikään kuin kapinan henkilöitymänä. Tämä henkilöityminen ja de Valeraan keskittyminen on luonnollista, sillä ennen sisällissodan puhkeamista hän oli Dáil Éireannin johtaja ja anglo-irlantilaisen sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen hän kokosi häntä kannattaneet edustajat yhteen.⁵⁹ Täten ei ole ihme, että de Valerasta muodostui kapinan johtohahmo ja sitä kautta myös sen jonkinasteinen henkilöitymä.

Helsingin Sanomien kirjeenvaihtajan jutussa 12.7. kerrotaan Irlannin väliaikaisen hallituksen julistuksesta, ettei se aio levätä, ennen kuin ”kaikki terroristit ovat antautuneet”.⁶⁰ Nyt kapinallisia siis nimitetään suoraan terroristeiksi, kun ennen terminä on ollut esimerkiksi ”kapinalliset” tai ”epäsäännölliset joukot”. Tosin kapinallisia ei tämän jälkeen kuvailla lehdissä tällä termillä, joten kyseessä lienee yksittäistapaus. Seuraavana päivänä sekä Helsingin Sanomat että Suomen Sosialidemokraatti uutisoivat 94 kuolleesta ja 390 haavoittuneesta ”Dublinin kapinaa kukistettaessa”.⁶¹ Siispä jutun sanamuodon perusteella kapina on jo kukistettu. Dublinin nopeasta paluusta normaaliin kertoo se, että vain pari päivää sen jälkeen kun kapinoitsijoita oli kutsuttu terroristeiksi, Helsingin Sanomat uutisoi Dublinissa järjestettävistä kansainvälisistä urheilukilpailuista ja vakuuttelee, ettei vierailta tai osallistujilla ole syytä huoleen kaupungissa oleillessaan.⁶² Irlannin ja Dublinin päättäjät siis pitävät kaupunkia tarpeeksi turvallisena urheilukisojen järjestämiseen, mikä kertoo konfliktin tilanteesta Dublinin alueella, jossa tilanne oli jo pitkälti rauhoittunut kapinallisten antautumisen takia.⁶³

4.3 Sota jatkuu Dublinin ulkopuolella: 15.–31. heinäkuuta

Dublinin taistelut olivat loppuneet; sekä Helsingin Sanomien että Suomen Sosialidemokraatin uutisoinnit 15.7. keskittyvät nyt Dublinin ulkopuolisten alueiden tilanteeseen ja kertovat näilläkin alueilla vapaavaltion joukkojen olevan vahvoilla. Helsingin Sanomien uutisessa kerrotaan myös kapinallisten siirtyneen sissisodan taktiikoihin.⁶⁴

⁵⁹ Kee 1997, 193; Murphy 1975, 50

⁶⁰ ”Tilanne Irlannissa”, *Helsingin Sanomat*, 12.07.1922, 3.

⁶¹ ”Irlannin kapinan kukistaminen”, *Helsingin Sanomat*, 13.07.1922, 3; ”Irlannin kansalaissodan kauhut”, *Suomen Sosialidemokraatti*, 13.07.1922, 3.

⁶² ”Suuret kansainväliset urheilukilpailut Dublinissa”, *Helsingin Sanomat*, 14.07.1922, 6.

⁶³ Kee 1997, 197.

⁶⁴ ”Irlannin kansalaissota”, *Helsingin Sanomat*, 15.07.1922, 5; ”Irlannin kansalaissota”, *Suomen Sosialidemokraatti*, 15.07.1922, 4.

Molemmat lehdet uutisoivat 18.7. hallituksen joukkojen ylipäällikön Collinsin julistuksesta, jossa hän sanoo kapinallisten koettavan ryöstöretkillään hävittää irlantilaisten maata. Uutisessa kirjoitetaan myös pitkähkösti siitä, miten kansan ylivoimainen tuki on vapaavaltion joukkojen puolella ja kapinallisetkin lehden mukaan havaitsevat olevansa häviämässä.⁶⁵ Kertomalla kapinallisten koettavan hävittää irlantilaisten maata tehdään ero irlantilaisten ja kapinallisten välille; täten kapinalliset eivät ole samalla lailla irlantilaisia kuin muu kansa. Uutisissa korostuu myös vapaavaltion joukkojen kansalta saama legitimitetti, sekä heidän oikeellisuutensa konfliktissa. Toisaalta tämä syö perustaa kapinallisten aatteelta ja siten tekee heidän teoistaan epäoikeutettuja.

Epäsäännöllisten joukkojen aatteen oikeellisuus heikentyy kenties lisää, kun Helsingin Sanomien kirjeenvaihtajan kirjoituksista uutisoidaan pari päivää myöhemmin. Jutussa kerrotaan kapinallisten tehneen väkivaltaisuuksia hyökkäämällä vapaavaltion joukkojen kaatuneita kuljettaneen saattueen kimppuun. Saattueen kyydissä mainitaan myös olleen vainajien omaisia, siis oletetusti siviilejä. Kerrotaan myös näiden tihutöiden aiheuttaneen säännöttömien joukkojenkin keskuudessa paheksuntaa, minkä takia ”muutamit heidän oikeinajattelevat johtajansa” ja jotkut joukko-osastot ovat luopuneet taisteluista.⁶⁶ Täten kirjeenvaihtajan tekstin mukaan on väärin ajatella pysyvän säännöttömien joukkojen puolella ja oikein ajatella kuten vapaavaltion joukot. On myös mielenkiintoista, että tähän uutiseen mennessä vapaavaltion joukkojen ei kertaakaan ole uutisoitu tehneen mitään väärää tai kyseenalaista, kun taas säännöttömien joukkojen tekoja on kritisoitu usein. Herää kysymys, ovatko vapaavaltion joukot tehneet kaiken oikein, vai onko uutisointi perustavanlaatuisesti vapaavaltiojoukkoja suosivaa?

Helsingin Sanomat oli jo 17. päivä uutisoinut Irlannin parlamentin työväenpuolueen aloituksesta kutsua kaikkien puolueiden edustajat rauhanneuvotteluihin muutaman päivän päästä.⁶⁷ Suomen Sosialidemokraatti uutisoi 21. päivä näiden neuvottelujen epäonnistumisesta, kun paikalle saapui vain 11 henkilöä, joista kaikki olivat työväenpuolueen jäseniä. Seuraavana päivänä Suomen Sosialidemokraatissa sisällissotaa koskevien uutisten yhteydessä on lehden oma näkemys asiasta. Kirjoituksessa lehti kertoo, miten he saavat paljon sähkösanomia Lontoosta, joissa sisällissodan vakuutetaan loppuvan pian ja vapaavaltion joukkojen voittavan taisteluita. He jatkavat, miten kapinallisten vastustus ei ehkä olekaan niin helposti murrettavissa, kuin mitä Lontoon sähköissä annetaan ymmärtää. Kirjoituksessa myös kutsutaan sotaa ”weljessodaksi”; kyseistä termiä ei

⁶⁵ ”Irlannin kansalaissota”, *Helsingin Sanomat*, 18.07.1922, 3; ”Irlannin kansalaissota”, *Suomen Sosialidemokraatti*, 18.07.1922, 3.

⁶⁶ ”Irlannin kansalaissota”, *Helsingin Sanomat*, 20.07.1922, 3.

⁶⁷ ”Irlannin kansalaissota”, *Helsingin Sanomat*, 17.07.1922, 3.

aikaisemmissa kirjoituksissa ole käytetty.⁶⁸ Tähän mennessä uutisten mantrana on tuntunut olevan se, miten epäsäännöllisten joukkojen taistelijoita on otettu vangiksi ja miten heidät on pakotettu perääntymään, vapaavaltion joukkojen ollessa aina vaan voitokkaita. Suomen Sosialidemokraatti uutisoikin jo 3.7., siis lähes kolme viikkoa aikaisemmin, että maaseudulta saapuneiden tietojen mukaan säännöttömien joukkojen vastarinta siellä saadaan pian murretuksi.⁶⁹ Siispä lehti itsekkin tiedostaa uutisointinsa mantramaisuuden, mutta toisaalta se ei voi sille mitään, sillä se uutisoi uusimmista tiedoista ja virallisista tiedonannoista. On silti mielenkiintoista, miten se tiedostaa tietojensa luonteen ja sen, että ne tulevat taholta, joka kenties tahtoo luoda kuvaa sodasta lyhyenä ja pian loppuvana konfliktina. Lehden kutsuessa sotaa veljessodaksi se luo tunteikkaamman ja varmaankin tuon ajan suomalaisissa myös Suomen sisällissodan kanssa resonoivan kuvan Irlannin konfliktista.

Epäsäännöllisten joukkojen maine kärsii lisää, kun Helsingin Sanomat uutisoi 23. päivä Limerickin valtaukselta vapaavaltion joukkojen toimesta. Uutisen mukaan ennen lähtöään kapinalliset sytyttivät useita rakennuksia palamaan ja ryöstelivät kaupungin suurimmat myymälät puhtaiksi.⁷⁰ Seuraavana päivänä Suomen Sosialidemokraatissa on heidän kirjeenvaihtajansa pitkä kirjoitus otsikolla ”Irlanti ja sen työläiset”. Tekstissä kerrotaan Irlannin parlamenttivaaleista, joissa de Valera ja hänen kannattajansa saivat Collinsin kanssa tehdyn sopimuksen ansiosta paljon enemmän edustajia, kuin mihin äänimäärä olisi oikeuttanut.⁷¹ Tämä viittaa toukokuussa solmittuun Collins-de Valera -sopimukseen, jossa molemmat jakautuneen puolueen puoliskot edustaisivat Sinn Féiniä ja voitettujen edustajanpaikat sidottaisiin nykyisen parlamentin edustajien määrään. Tämän ansiosta sopimuksen vastustajat saivat enemmän edustajia parlamenttiin kuin mihin heidän äänimääränsä olisi oikeuttanut.⁷² Lehtijutussa jatketaan kertomista sisällissodan verisestä luonteesta ja työväenpuolueen yrityksestä toimia neuvottelujen välikäsinä rauhan aikaansaamiseksi. Mainitaan myös Irlannin sisällissodan kunnioittavasta luonteesta; kirjoittajan mukaan Irlannissa ei ole ”walkoista” kostoterroria kuten Suomessa tai Unkarissa,...”. Kirjoituksessa kerrotaan tämän lisäksi vapaavaltion joukkojen oikeellisuudesta sekä kansan tuesta heille, kuten myös kapinallisten tavoitteiden toivottomuudesta.⁷³ Siispä tässä pitkässä, suurin piirtein neljäosan sivusta vievässä kirjoituksessa kerrotaan sisällissodan luonteesta kansakuntaa jakavana konfliktina, mutta toisaalta sopimusta

⁶⁸ ”Irlannin työväenpuolueen rauhanpyrkimykset”, *Suomen Sosialidemokraatti*, 21.07.1922, 3; ”Sisällistaistelut Irlannissa”, *Suomen Sosialidemokraatti*, 22.07.1922, 3.

⁶⁹ ”Sotatoimet Irlannissa”, *Suomen Sosialidemokraatti*, 03.07.1922, 4.

⁷⁰ ”Irlannin kapinalliset perääntyvät”, *Helsingin Sanomat*, 23.07.1922, 5.

⁷¹ K. E. Primus-Nyman, ”Irlanti ja sen työläiset”, *Suomen Sosialidemokraatti*, 24.07.1922, 3.

⁷² Murphy 1975, 51–52.

⁷³ K. E. Primus-Nyman, ”Irlanti ja sen työläiset”, *Suomen Sosialidemokraatti*, 24.07.1922, 3.

vastustavia epäsäännöllisiä joukkoja ja heidän edustajiaan parlamentissa leimataan ei-legitiimeiksi, kun heidän äänisaaliinsa kyseenalaistetaan. Tämä horjuttaa koko aatteen ja toiminnan perustaa ja korostaa vapaavaltion joukkojen toiminnan oikeellisuutta. Lehtijutussa näkyy vahvasti työläisten aseman puolustaminen ja korostus, mikä ei ole yllättävää Suomen Sosialidemokraatin ollessa vahvasti sosialidemokraattisen puolueen linjaa noudattava lehti.

Heinäkuun loppupuolella uutisoidaan enimmäkseen taisteluiden keskittymisestä saaren etelä- ja länsiosiin, kapinallisten perääntymisestä sekä vapaavaltion joukkojen voitoista. Esimerkiksi Helsingin Sanomat uutisoi 27. päivä arvioita kapinallisten perääntymisestä kaikkialla Irlannissa ja heidän mahdollisesta viimeisestä vastarinnastaan Corkin kreivikunnassa.⁷⁴ Siispä uutisointi jatkuu kuun loppuun asti sopimusta vastustavien joukkojen perääntymisestä uutisoiden. Sota tulisi loppumaan vasta vuoden 1923 toukokuussa ja tulisi lopulta vaatimaan virallisten tilastojen mukaan 927 ihmishenkeä.⁷⁵

5. Yhteenveto

Irlanti oli vuosisatoja Englannin siirtomaavallan alla ja pääsi irrottautumaan siitä 1920-luvun alussa. Tuore vapaavaltio kuitenkin luisui nopeasti sisällissotaan itsenäisyyden luonnetta koskevien erimielisyyksien takia. Sisällissodassa vastakkain taistelivat vanhat aseveljet, jotka olivat kapinoineetkin yhdessä Englannin valtaa vastaan pääsiäiskapinassa vuonna 1916, mikä tekeekin sisällissodasta traagisen.

Suomen lehdistössä sisällissodasta uutisoitiin yllättävänkin paljon; lähes jokaisessa tutkitun aikavälin numerossa oli ainakin pieni uutinen koskien Irlantia ja sen konfliktia. Uutisten pituus vaihteli suuresti, muutamasta rivistä lähes neljännessivun teksteihin. Yleensä niissä toistuivat samat asiat, päällimmäisenä vapaavaltion joukkojen voitokkaat taistelut ja sopimusta vastustavien joukkojen taistelun toivottomuus sekä näiden joukkojen perääntyminen. Muita toistuvia teemoja olivat sopimusta vastustavien joukkojen aiheuttamat tuhot – tosin jostain syystä vapaavaltion joukot joko eivät aiheuttaneet sodan aikana juurikaan tuhoja tai sitten niistä ei haluttu uutisoida. Kenties ne myös nähtiin pakollisena pahana kapinan tukahduttamiseksi. Joka tapauksessa esimerkiksi kapinallisten tuhopoltoista uutisoitiin kovasti, kun niitä tapahtui. Toistuvia uutisia nähtiin myös kapinallisten ryöstelyistä ja näiden aiheuttamasta epäjärjestyksestä heidän valloittamissaan kaupungeissa.

⁷⁴ ”Irlannin kansalaissota”, *Helsingin Sanomat*, 27.07.1922, 7.

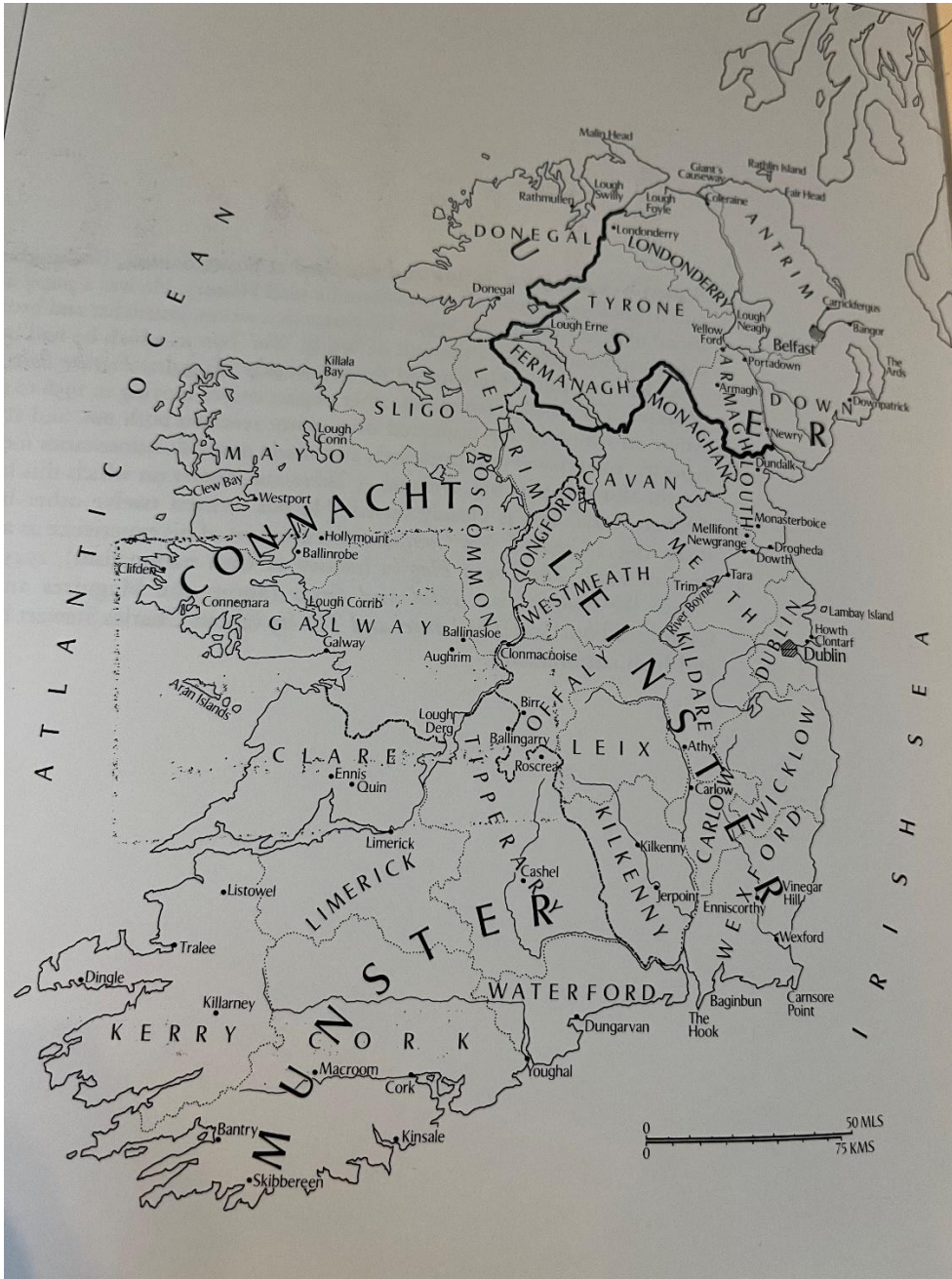
⁷⁵ Marjomaa 2004, 29.

Sodassa vastakkain olivat anglo-irlantilaista sopimusta kannattaneet ja vastustaneet joukot. Sopimusta kannattaneet joukot olivat vapaavaltion armeija, mutta sitä vastustaneilla joukoilla oli monia nimityksiä lehdistössä. Harvinaisempi nimitys oli ”tasavaltalaiset”, kun taas useammin heitä kutsuttiin ”epäsäännöllisiksi joukoiksi”, viitaten kenties niiden virallisuuden puutteeseen esimerkiksi univormujen osalta, tai ”kapinallisiksi”. Harvinaisin nimitys oli ”terroristit”, mikä esiintyi lehdissä vain kerran, mutta sen esiintyminen yleensäkin kertoo uutisoinnin luonteesta ja siitä, millaisina epäsäännölliset joukot nähtiin.

Vaikka 1920-luvun lehdistö Suomessa olikin vahvasti politisoitunutta, ei se vaikuttanut näyttävästi vahvasti uutisoinnissa Irlannin sisällissotaa koskien. Sisällissodasta uutisointi oli enimmäkseen sotatoimien kulkuun keskittyvää, mutta se sisälsi silti tunteikkaiksikin kuvailtavia ilmaisuja. Nämä ilmaisut koskivat esimerkiksi sodan kuvailua murhenäytelmäksi sekä veljessodaksi. Kokonaisuudessaan tutkielmaan sisällytettyjen lehtien uutisointi mainitulla aikavälillä oli yllättävänkin neutraalia, vaikka uutiset olivatkin useimmiten pohjimmiltaan peräisin englantilaiselta yritykseltä.

Liitteet

Liite 1: Irlannin saaren kartta.

Lähde: Kee 1997.

Lähteet ja kirjallisuus

Lähteet

Kansalliskirjasto

Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/search>.

Suomen Sosialidemokraatti 28.06.1922 – 31.07.1922.

Helsingin Sanomat 28.06.1922 – 30.07.1922.

Tutkimuskirjallisuus

Foster, Gavin M., *The Irish Civil War and society: politics, class and conflict*. Palgrave Macmillan: Basingstoke, 2015.

Hart, Peter, *The I.R.A. at war, 1916-1923*. Oxford University Press: Oxford, 2005.

Kee, Robert, *Ireland: a history*. Rev. ed. repr. Abacus: Lontoo, 1997.

Laffan, Michael, *The resurrection of Ireland: the Sinn Fein Party, 1916-1923*. Cambridge University Press, 2012.

Lee, J. J., *Ireland 1912-1985: politics and society*. Cambridge University Press: Cambridge, 1989.

Levine, Philippa, *The British Empire: Sunrise to Sunset*. Routledge: Oxford, 2013 (2. painos).

Marjomaa, Risto, *Maailmanvallankumouksen liepeillä vertaileva tutkimus Suomen sisällissodan kansainvälisistä ulottuvuuksista*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 4. Valtioneuvoston kanslia: Helsinki, 2004.

Murphy, John A., *Ireland in the Twentieth Century*. Gill and Macmillan: Dublin, 1975.

Oikarinen, Sari, *“A dream of liberty”: Constance Markievicz’s Vision of Ireland, 1908-1927*. Suomen historiallinen seura: Helsinki, 1998.

Tommila, Päiviö (toim.), Nygård, Toivo, Salokangas, Raimo, *Suomen lehdistön historia 2: Sanomalehdistö suurlakosta talvisotaan*. Kustannuskiila: Kuopio, 1987.

Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo, *Sanomia kaikille: Suomen lehdistön historia*. Edita: Helsinki, 1998.

WWW-sivut

Encyclopedia Britannica, *Arthur Griffith*, <https://www.britannica.com/biography/Arthur-Griffith>. Viitattu 14.12.2022.

Encyclopedia Britannica, *Michael Collins*, <https://www.britannica.com/biography/Michael-Collins-Irish-statesman>. Viitattu 14.12.2022.

Hopkinson, M., *The Oxford Companion to British History: de Valera, Eamon*, 2015, <https://www-oxfordreference-com.libproxy.tuni.fi/display/10.1093/acref/9780199677832.001.0001/acref-9780199677832-e-1315?rskey=BzBtEp&result=1>. Viitattu 14.12.2022.

Perälä, R., *Helsingin Sanomat kasvoi suurimmaksi päivälehdiksi 1920-luvulla*. Yle Elävä Arkisto, <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2006/09/08/helsingin-sanomat-1920-luvulla>. Luettu 15.12.2022.